

СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ ВСТАВЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ У НАУКОВОМУ І ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ СТИЛЯХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ)

Житар І. В. Стилiстичнi функцiї вставлених конструкцiй у науковому й публiцистичному стилях сучасної української мови (порiвняльний аспект).

У статті зіставлено стилістичні функції, які виконують вставлені конструкції в текстах у наукового та публіцистичного стилів української мови, виявлено спільні та специфічні риси функціонування вставлених конструкцій у кожному зі стилів.

Ключові слова: вставлені конструкції, науковий стиль, публіцистичний стиль, стилістичні функції.

Житарь И. В. Стилистические функции вставных конструкций в научном и публицистическом стилях современного украинского языка (сравнительный аспект).

В статье сопоставлены стилистические функции вставных конструкций в текстах научного и публицистического стилей современного украинского языка, выделены общие и специфические особенности функционирования вставных конструкций в каждом из стилей.

Ключевые слова: вставные конструкции, научный стиль, публицистический стиль, стилистические функции.

Zhytar I. V. The Stylistic Functions of Parenthetical Constructions in the Scientific and Publicistik Styles of Modern Ukrainian Language (Comparing Analysis).

In the paper the stylistic functions which parenthetical constructions perform in the texts of scientific and publicistik styles of Ukrainian language are compared. Common and specific features of the parenthetical constructions functioning for each style are uncovered.

Key words: the parenthetical constructions, scientific style, publicistik style, stylistic functions.

У мові закладено внутрішні механізми її розвитку. Одним із таких механізмів є її тяжіння до відповідності комунікативним потребам членів мовного колективу. Показник цієї відповідності – забезпечення максимально точного втілення думки в поєднанні з мінімальними зусиллями учасників комунікативного процесу. Досягають цього показника багатьма шляхами. Одним із них є використання вставлених конструкцій, що виявляють значну як структурну, так і функціонально-змістову різnorodність.

Із структурного боку вставлені конструкції – це одиниці різних рівнів: виражені експліцитно, тобто словом / словосполученням, реченням, надфразною єдністю, та імпліцитно, коли вставлені конструкції виражені на письмі розділовими знаками, а в усному мовленні – паузами та відповідними невербальними засобами, які

згідно з авторською інтенцією та контекстом наділені відповідним змістовим навантаженням.

У стилістичному вимірі вставлені конструкції є потенційно необмеженим засобом щодо різноманітності виявів і реалізацій зображальних інтенцій мовця через наявність у цих структурах істотних можливостей виходу за межі лінійної організації мовлення, творення своєрідної семантичної, стилістичної та прагматичної надбудови. У позиції вставленої конструкції може перебувати одиниця будь-якої структури, будь-якої семантики й будь-якого призначення. Визначальним параметром для такого позиціонування є інтенція мовця. Це – свідчення універсальності вставлених конструкцій як багатоаспектного засобу реалізації авторських задумів.

У науковому й публіцистичному стилях вставлені конструкції вживаються досить широко. Сильові особливості функціонування вставлених конструкцій уже досліджувалися мовознавцями. Зокрема в науковому стилі їх вивчали А. Коваль [10], Р. Гнатів [2], С. Харченко та І. Житар [12], у публіцистичному – В. Грицина [4; 5], Н. Івкова [9], І. Завальнюк [8], М. Дорошенко [6], І. Житар [7], у художньому – А. Мойсієнко [11], О. Галайбіда [1], в офіційно-діловому – В. Грицина [3]. Проте існує потреба порівняти особливості функціонування вставлених конструкцій у різних стилях мови, зокрема, – у науковому та публіцистичному, що й зумовлює *актуальність* наукової розвідки.

Мета дослідження – зіставити функціонально-стилістичне навантаження вставлених конструкцій у науковому і публіцистичному стилі, виявивши спільні та відмінні ознаки. Об'єкт дослідження – вставлені конструкції, що функціонують у текстах наукового і публіцистичного стилю сучасної української літературної мови.

На основі тези про те, що «вставлена конструкція – явище насамперед стилістичне», констатуємо наявність як спільних, так і відмінних ознак у функціонуванні вставлених конструкцій у текстах наукового та публіцистичного стилів. Незважаючи на загальноприйнятість твердження про відсутність у науковому стилі вираженого експресивно-емоційного семантичного змісту, виявлено стійку тенденцію вираження в науковому тексті особливостей світогляду та особистісних рис й уподобань автора. Фактор індивідуально-авторського стилю досить виразно знаходить своє вираження у використанні вставлених конструкцій у науковому стилі, де ці позареченнєві (позатекстові) одиниці мають широкі стилістичні можливості та перспективи.

Існує низка спільних стилістичних функцій (як для наукового

стилю, так і для публіцистичного). Дбаючи про комфортне, найбільш адекватне сприйняття адресатом текстової конструкції як цілісної одиниці, її автор використовує вставлені конструкції як засоби надання створюваному образу обсяговості та панорамності, виявляючи «адресатоспрямовану» природу вставлених одиниць.

Вставлена конструкція може бути формою внесення порівняльних конструкцій, які обов'язково передбачають інтертекстуальний екскурс: будь-яке порівняння запрограмоване на залучення іншотекстового матеріалу, адже в цьому полягає сама тропейчна природа порівняння як способу залучити до інформування адресата повідомлення гіпотетично більш знайомий, більш зручний, більш зрозумілий, більш загальний позатекстовий образ для створення образу внутрішньотекстового. Поєднання образотворчого потенціалу порівняння зі стилістичним потенціалом вставленої конструкції створює для адресанта тексту зручні умови для формування вражальності тексту: *У міжнародному праві (як і в цивільному) на підставі недійсності договори поділяють на дві групи: абсолютно недійсні й заперечні (З підручника); Країна, яка очікувала українізації в 2005 році (як і в 1991-му), замість конкретних дій зі здивуванням спостерігала уривчасті декларації з боку президента (З газети); далі у прикладах спочатку подаємо зразок з тексту наукового стилю, потім – публіцистичного.*

Досить продуктивно вставлені конструкції вживають як засіб статичної характеристики відповідного фрагмента базового речення, (створюється ефект «штрихової» другопланової зображальності (образотворчості). Уміщуючи стрижневий компонент у формі здебільшого називного відмінка (такі номінативні компоненти часто співвідносні з номінативними реченнями), вставлені конструкції дають змогу авторові згідно з його інтенціями підсилити відповідний фрагмент базового речення, при цьому зберігаючи лаконічний стиль викладу: *Автору видається конструктивним підхід деяких західноєвропейських учених (Р. Грильо, У. Конор, Х. Сетон-Уотсон, Д. Робертсон, Дж. Ротшільд та інших), котрі, досліджуючи процес націотворення, дійшли висновку, що він може розгортатися двома шляхами: «політизацією етнічності» (нація – держава) і «етнізацією політики» (держава – нація) (М. Обушний); З нами директор школи, недавній фронтовик, інвалід (скалічена нога) Микола Іванович Малютін (І. Дзюба).*

У структурі текстів часто використовують вставлені конструкції, що вміщують дієслова спонукальної семантики. Ширше й різноманітніше такі вставлені конструкції вжиті в публіцистичному

стилі, де поряд із чистою імперативністю, що притаманна вставленим конструкціям у науковому стилі (втіленої формами другої особи однини й множини наказового способу – тоді адресант визначає адресата як об'єкт свого повідомлення), вони часто функціонують у формі першої особи множини наказового способу (змішана (адресантно-адресатна) спонукальність). Використання таких одиниць сприяє комунікативному зближенню (об'єднанню) автора й читача, а процес комунікації сприймається як спільна діяльність обох обов'язкових її учасників. Така вставлена конструкція сприяє створенню ефекту співпереживання читача тексту та його автора: *І поривалися (згадаймо ідеологічний символ кінця 80-х – початку 90-х) – поривались до... спільного Європейського Дому* (Ю. Бадзьо); *...в якій завела суспільство та ж таки партія під проводом Леніна і Троцького (згадаймо знамениту Ленінову парафразу з Наполеона: «Спочатку надо ввязаться в серьезный бой, а там уж видно будет». От і «ввязались», а далі, як казав поет, «ни зги не видно»...), – і був у цьому переконливіший за інших* (І. Дзюба).

Вставлені конструкції вживають із модальним кваліфікатором, що маркує повідомлювану інформацію різною тональністю суб'єктивної модальності: *Сурядні сполучники передають шість (а не три, як визначали в традиційній граматиці) основних типів семантико-синтаксичних відношень...* (К. Городенська); *І річ тут не в сміхотворному результаті, який отримав БЮТ у Тернополі (реальний рейтинг блоку в області, безперечно, вищий)* (З тижневика).

Вставлену конструкцію можуть розпочинати службові або дейктичні слова, традиційні графічні символи (певні функціональні кваліфікатори). Тоді змістові (і – як наслідок – стилістичні) акценти переносяться на сегменти вставленої конструкції: *Отже, запроваджені (та ще й у формі оцінок!) – з невідомими наслідками, «явища і факти» знаходяться нібито за межами проблеми й журналістики взагалі* (В. Владимиров); *Не було, мабуть, жодного телеканалу в Україні, який би не анонсував цей візит, а вулиці міст і сіл та автошляхи (навіть в Галичині, куди нога Кирила не ступила) прикрашали величезні рекламні білборди...* (З газети).

Приклади текстів обох стилів засвідчили, що вставлені конструкції можуть бути в інтерпозиції щодо фрагмента базового речення, з яким вони пов'язані. У такому разі вставлена одиниця розриває семантико-структурну єдність реченнєвого фрагмента, розчиняючись у його формальному та змістовому планах. У результаті застосування такого прийому сприйняття цього комплексного відрізка речення («фрагмент базового речення//ВК// продовження цілісного

фрагмента базового речення») зосереджується на вставленій конструкції, яка пересувається на передній план: *Одним із можливих шляхів розв'язання цієї проблеми є цілеспрямована (під окремі проекти і галузі) робота з підготовки та перепідготовки кадрів для сфери підприємництва (З наукового часопису); Звичай кидати взуттям в Іраку вважається найбільшою образою, і, коли демонтували пам'ятник Саддаму Хусейну, багато іракців закидало взуттям повалений (не без допомоги американців) символ тиранії (З газети).*

Вставлені конструкції можуть функціонувати як засіб варіантизації (бути певним варіантом до поняття, передаваного фрагментом базового речення). Використання такого прийому дає змогу автору створити цілісний панорамний образ, схарактеризувати співвідносний фрагмент базового речення: *Хліб набував символічного навантаження і в поховальному обряді: з хлібом (зерном, борошном) родичі йшли прощатися з небіжчиком, хліб клали на віко труни у поховальній процесії, хліб (печиво, пиріжки) роздавали присутнім на похороні чи на поминках, зерном посипали місце після виносу покійного з хати (З підручника); Усе це через переконання (чи радше надію), що Росія не становить жодної реальної загрози... (З тижневика).*

За допомогою вставлених конструкцій у тексті обох стилів зручно вносити фрагменти інтертекстуальності: *Право скарги (іноді у зарубіжній літературі воно йменується правом петиції, або communication, requite, petition, reclamation, plaint, що лише звучить по-різному, але має ідентичний зміст) відоме за деякими міжнародними документами після першої світової війни (З підручника); Чи може він [Яновський – І. Ж.] розраховував, що окремі пекучі репліки Грицька («Пригадайте, як ви мене босого по снігу гнали! Як ви мою кривавицю знищили! Мало вам мого горя? Серце ваше спитайте!»); «Не я божевільний, а ви всі без розуму») – переважать барабанну риторичку театралізованих «колгоспників» (І. Дзюба).*

Шляхом використання вставленої конструкції певний іншотекстовий фрагмент ідентифікується з його автором або джерелом: *Метою є сама хода, прогулянка <...> а «похід» – це дихання через крок, як «письмо – це дихання через перо» (Рільке), через слово (П. Мовчан); У Тацита, зокрема, знаходимо: «Літнього вечора, у затінку священного (незайманого) гаю, обабіч берегів Рейну лежали на ведмежих шкурах різні старі германці...» І далі: «...Вони лежать не ведмежих шкурах і п'ють ще й ще»... («Germania», гл. 15) (П. Осипов).*

Вставлена конструкція функціонує як засіб тавтологічного внесення до базового речення тих самих фрагментів (попередньо

вживаних лексичних компонентів або їхніх форм). У такий спосіб відбувається експресивна акцентуація відповідного компонента базового речення, адже «повторення» – означає «посилення»: *Саме для соціуму як соціальної системи високого порядку (найвищий – це людство взагалі) та чи інша характеристика консолідаційних (псевдо-, ре-, де-, контр- і т. ін.) процесів є чи не найголовнішим інтегральним показником його якості та якості соціального життя у цьому соціумі загалом (З монографії); Однак справа не лише в мові (мова є голосом нації) – індивідуальності, якій Провидіння дало землю під небом, характер і свобідну волю творити своє життя (Є. Сверстюк).*

Як у текстах наукового стилю, так і в текстах публіцистичного стилю наявні вставлені конструкції, підсилені знаком оклику. Виразну експресивність репрезентують уточнювальні й характеризувальні однослівні вставлені одиниці, авторську окличність яких засвідчують знаки оклику: *Так, Харківська міськрада ухвалила рішення про встановлення пам'ятника (**і встановила!**) Г. Жукову, який разом з Берією підписав зловісний наказ про примусове виселення з України українців, яким випала недоля перебувати під німецькою окупацією (З підручника); Від безхарактерності вони неспроможні сильно (**потужно!**) ні любити, ні ненавидіти (Л. Лук'яненко).*

Як поширений засіб імпліцитного вираження авторського ставлення (оцінки) до повідомлення (свого або чужого) в обох стилях вживаються імпліцитні вставлені конструкції, виражені знаками оклику та питання: *Уже пропонується друкувати в Росії українською мовою (!) навчальні підручники та посібники для України (З підручника); Вже через кілька місяців після виборів (!) новий склад міськради та її виконком приступили до розробки комплексної програми «Молода громада міста Нова Одеса в 2007–2011 роках» (З газети).*

Використання вставлених конструкцій дає змогу вносити до базового речення побіжні авторські коментарі: *Принципом монадності є вторинне, «навчене» втілення і репрезентація колективного, універсального інформаційного коду в індивідуальному проявленні (**первинно це вже було в примітивних суспільствах**) (З монографії); Ален є автором двох книг, які могли б зацікавити українського читача – «І навіть сніг був помаранчевим» (**присвячена подіям помаранчевої революції**) та «Газпром: нова імперія» – про Газпром... (З газети).*

Вставлені конструкції беруть участь у структуруванні висловлюваної думки, будучи засобом конкретизації, визначення або засобом узагальненості (певна формула): *Ситуація ставлення виникає лише за наявності суб'єкта (**особи, що виявляє ставлення**) та*

об'єкта (особи, предмета, процесу чи явища реальної дійсності, на які спрямований або поширюється вияв ставлення) (З наукового часопису); *Адже наші керманічі (ім'ярек) приходять, щоб невдовзі відійти; відходять (ім'ярек), щоб повернутися, знову відходять і повертаються (ім'ярек) – і так без кінця* (І. Дзюба).

Згідно з авторським задумом вставлені конструкції можуть виконувати функцію етимологізації (часто вони починаються лексемами чи конструкціями на зразок «дослівно», «від лат.» (латинського), «від слова» тощо): *Саму назву славнозвісного винаходу Зенона – апорія – так і перекладають із давньогрецької: нерозв'язане (буквально: те, що не має виходу, безвихідне)* (З підручника); *Перших послідовників Ісуса Христа називали галілеянами або християнами (від слова «хрест», що первинно значить «поєднання божественного і земного»)* (З тижневика).

Вставлені конструкції можуть функціонувати як вставлення в цитати, вносячи вказівку на авторський фрагмент інформації: *Литовські війська через деякий час намагалися відбити місто, але козаки самі залишили його, організувавши рухомий табір: «... досить потужно з густою стрільбою той Наливайко відходить, жодного чоловіка з людей своїх з табору до битви не випускаючи, за чим наші (литовці – Авт.) йому нічого вчинити не можуть, а він людям нашим дуже шкодить»* (З підручника); *У постанові квітневого (1925 р.) пленуму ЦК КП(б)У зазначалося: «українізація являється серйозною справою, що її мусить бути проведено як можна скорше й при тім назавжди» (підкреслення моє. – І. Дз.)* (І. Дзюба).

За допомогою вставлених конструкцій здійснюється абрєвіатурна субституція: у базовому реченні зафіксовано факт ототожнення повної назви (антецедент – відповідний фрагмент базового речення) та абрєвіатури (субститут – вставлена конструкція): *Кількісною оцінкою кисневого ефекту є коефіцієнт кисневого посилення (ККП)* (З підручника); *Але керівництво створених на базі будинків об'єднань співвласників (ОСМД) борг не визнає* (З газети).

Як складник конструкцій «компонент БР (ВК) x N», вставлена конструкція бере участь у формуванні паралельних структур із двоплановістю зображуваного, тим самим утворюється своєрідна дистантна ампліфікація й репрезентація двох рівнів текстової зв'язності, реалізована як на рівні фрагментів базового речення, так і на рівні вставленої конструкції: *Різними є погляди і на причини та процес виникнення суспільства, які зводять до трьох теорій.*

1. *Природна (праця створила людину, перетворивши стадо*

на культурне угруповання виробників).

2. *Божественна (Бог створив людину, заповів їй матеріальний світ і моральний закон).*

3. *Космічна (людство створене інопланетянами, які маніпулюють ним у власних цілях (З підручника); Коли їдеш селами Лохвицького, Чорнухинського, Лубенського районів (Полтавщина), Варвинського (Чернігівщина), Роменського (Сумщина), ... неодмінно привернуть увагу стрункі ошатні цегляні споруди з імпазантними вежами, щедро оздоблені орнаментальною кладкою (З газети).*

В обох стилях автори використовують виноски, функціональне призначення яких, як і для звичайних («пінійних») вставлень, – внесення додаткової інформації, яка теж може мати різнопланову семантику й прагматичне навантаження: *Останні два речення являють собою еліптичні речення з лексично не вираженим (нульовим) підметом. Еліптичні речення з нульовим підметом переважно зараховують до односкладних конструкцій, розрізняючи три їх різновиди: означено-особові, неозначено-особові й узагальнено-особові (І. Вихованець);*

*Так тримати! А гіц ін паровоз****!*

***** Піддай жару! (ідиш) (З тижневика).*

У текстах як наукового, так і публіцистичного стилів набуває поширення внесення додаткових сегментів (це може бути інформація, оцінка, експресивність, варіативність) також і на структуру слова, у результаті чого виникає гібридна лексема, у межах змісту якої об'єднано два певних близьких поняття: *Так, англ. віт походить від давньоангл. vīte, що значить шмато(чо)к, відщепнутий / відбитий від чого-н. (П. Осипов); I, зрештою, четвертий синонім – «харківський правопис» – відбиває, я на мене, саму суть цього лінгвістичного [арте]факту (З газети).*

Використання вставлених конструкцій, оформлених іншою мовою, у науковому та публіцистичному стилях слугує більшою мірою для змістових потреб (ідентифікація з оригіналом), створення відповідного образу: *У Канаді це свято відоме як День пам'яті (Remembrance Day), а у Великій Британії найближчий до 11 листопада день оголошено Неділею пам'яті (Remembrance Sunday) (П. Осипов); Цей же погляд приписується й Контаріні, хоч в його тексті Росія та Україна фактично диференціюються: першу він називає «Московією» або «верхньою Руссю» (la Russia alta), а другу – «нижньою Руссю» (la Russia bassa) (З тижневика).*

Аналізовані тексти вміщують вставлені конструкції, вжиті як засіб авторської характеристики (оцінки), спосіб авторського коментування (в

обох стилях), а також як носії авторських роздумів, розмірковувань (рефлексій) (публіцистичний стиль). Тут виразно виявлено індивідуальний стиль автора. У науковому стилі такі вставлені конструкції більше спрямовані на раціональний бік висловлення, коментування часто має форму дефініції: *Платон – прибічник ідеї метемпсихозу (переселення душі у різні живі істоти), що бере початок у ерфіків і піфагорійців* (З підручника), у публіцистичному додано ще й впливовість, настанову на емоційність тощо: *Це щось, він очам своїм не вірив (який жасх!) скидалось дуже на порсячий хвостик* (З газети).

Оформлені як вставлені конструкції речення й надфразні єдності, що перебувають поза межами базового речення, наділені більшою функціональною самостійністю порівняно з внутрішньореченневими вставленими конструкціями. В основному такі одиниці виконують таке ж функціональне навантаження, як і внутрішньореченнєві вставлені конструкції, однак використовуються вони значно рідше.

Водночас виявлено низку функцій, які виконують вставлені конструкції, у текстах того чи того стилю.

Для публіцистичного стилю характерний більш вільний (порівняно з науковим стилем) добір мовних засобів, що дозволяє автору для задоволення потреб у якомога адекватнішому втіленні задуму (і – відповідно – забезпечення образності (впливовості) твору) вводити до тексту елементи з яскравою іншостильовою маркованістю.

У текстах публіцистичного стилю, крім названих вище (і подібних до функцій, виконуваних у межах наукового стилю), вставлені конструкції наділені такими функціями:

а) є зручним засобом створення параномазійних структур: *Після Першої світової війни, що до самих підвалин потрясла Будовою Європи, рвучкий революційний Вітер зі Сходу не тільки збурих Україну, дихнув на неї (чи вдихнув у неї) озонною романтикою вітаїзму Миколи Хвильового (так і хочеться сказати – націотворочою романтикою хвильовізму) – він, цей природний Вітер зі Сходу, і полонив нас* (Ю. Бадзьо);

б) вживаються для характеристики тональності базового речення: *Може, так здається лише в моєму оточенні: зусібіч – сопки, низьке злодійкувате сонце, мороз – досі ступенів 25–30, якась подоба рослинності (а я ж скучив за добрим лісом!)* (Є. Сверстюк);

в) унесення елементів експресивності службовими словами та вигуками, оформленими як вставлені конструкції: *Отже, в боротьбу двох сил улетів динамічний верліброст, автор скандальної автобіографії («фе») і не менш нудної губанівської «Європи на вулкані», «ахтанабіль» сучасності, як сам він себе рекомендує* (М. Хвильовий); *Коли людина*

втратила свідомість і перебуває в непритомному стані, тоді вона безпорадна і не впливає на свій стан, а цілком залежить від інших людей та (чи) зовнішніх сил (Л. Лук'яненко);

г) вставлена конструкція може бути функціональним (який має описовий характер) субститутом співвідносного фрагмента базового речення, пряме вживання якого в тексті з етичних міркувань неможливе.

У науковому стилі з певними застереженнями можна вести мову про випадки, коли вставлена конструкція, вживаючись вперше у відповідному контексті, виконує функцію своєрідного неозначеного артикля, оскільки відповідне поняття (фрагмент базового речення) при першій згадці означається як вставлена конструкція. Так, у реченні *Арбітражний суд не є постійним органом, а утворюється ad hoc, тобто окремо для кожної справи* (З підручника) вставлена конструкція, пояснюючи відповідний фрагмент базового речення, відіграє роль своєрідного неозначеного артикля, коли вона вперше вжита щодо «*ad hoc*». Далі в тексті цей фрагмент ужито вже без вставленої конструкції: *Колективним утворенням є міжнародний арбітраж ad hoc, але маючи лише обмежені повноваження і такі функції, він не є суб'єктом міжнародного права* (З підручника), – оскільки адресат тексту вже розуміє, про що йдеться.

Отже, зі стилістичного погляду вставлені конструкції в публіцистичному й науковому стилях виконують низку однакових функцій. Ця особливість притаманна текстам науково-навчального й науково-популярного підстилів наукового стилю, у яких можлива ширша реалізація індивідуально-авторських особливостей порівняно з більш стандартизованим власне науковим підстилем. Відзначена властивість певною мірою нівелює межу між науковим і публіцистичним стилями щодо використання вставлених одиниць. Однак кожний із цих стилів також виявляє свої специфічні риси, властиві лише текстам певного стилістичного спрямування. Зокрема, виявлена низка функцій, виконуваних вставленими конструкціями, які притаманні лише текстам того чи того стилю. Більш вільна порівняно із науковим стилем система стильових канонів щодо добору мовних засобів, характерна для публіцистичного, дозволяє авторові якнайточніше втілити комунікативний намір, увівши до тексту вставлену конструкцію, яка містить елементи з яскравою іншостильовою маркованістю. У текстах публіцистичного стилю, крім названих (і подібних до функцій, виконуваних у межах наукового), вставлені конструкції наділені такими функціями: а) є зручним засобом створення параномазійних структур; б) вживаються для характеристики тональності фрагмента базового

речення, з яким співвідноситься вставлена конструкція; в) як вставлені конструкції можуть функціонувати службові слова, що вносять елементи експресивності; г) у публіцистичному стилі вставлена конструкція може бути функціональним (який має описовий характер) субституттом співвідносного фрагмента базового речення, пряме вживання якого в тексті з етичних міркувань неможливе. Щодо відмінності у функціях вставлених конструкцій у науковому стилі із певними застереженнями можна вести мову про випадки, коли вставлена конструкція, вживаючись вперше у відповідному контексті, є своєрідним неозначеним артиклем, оскільки відповідне поняття (фрагмент базового речення) при першій згадці позначається вставленою конструкцією. Подальше використання в тексті цього фрагмента відбувається вже без вставленої конструкції.

Література

1. Галайбіда О. В. Вставлені конструкції в українському художньому тексті : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. В. Галайбіда. – К., 2009. – 20 с.
2. Гнатів Р. Парентетичні внесення в юридичному дискурсі / Р. Гнатів // Наукові записки. Випуск 81(2). Серія : філологічні науки (мовознавство) : у 4 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – С. 298–301.
3. Грицина В. Особливості функціонування вставлених конструкцій в офіційно-діловому стилі / В. Грицина // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : зб. наук. пр. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2010. – Вип. XII. – С. 30–33.
4. Грицина В. Семантика вставлених одиниць у реченнях публіцистичного стилю / В. Грицина // Південний архів. Філологічні науки : зб. наук. пр. / гол. ред. О. Мішуков. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2003. – Вип. XXIII. – С. 54–57.
5. Грицина В. І. Інфраструктура речень публіцистичного стилю : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / В. І. Грицина. – Запоріжжя, 2002. – 20 с.
6. Дорошенко М. Н. Речення зі вставленими компонентами (на матеріалі англомовного, україномовного і російськомовного мас-медійного дискурсу) [Електронний ресурс] / М. Н. Дорошенко. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Pzs/2009_9/89.pdf
7. Житар І. В. Особливості функціонування вставлених конструкцій у публіцистичному стилі української мови / І. В. Житар // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах : зб. наук. пр. – К., 2010. – Вип. 21. – С. 120–131.
8. Завальнюк І. Я. Синтаксичні одиниці в мові української преси початку ХХІ століття: функціональний і прагматичний аспекти : [монографія] / І. Я. Завальнюк. – Вінниця : Нова Книга, 2009. – 400 с.
9. Івкова Н. Засоби смислової і функціональної актуалізації інтродуктивних компонентів у публіцистичних текстах / Н. Івкова // Донецький вісник Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Донецьк : Український культурологічний центр, Східний видавничий дім, 2008. – Т. 22. – С. 200–211.
10. Коваль А. П. Науковий стиль сучасної української літературної мови: структура наукового тексту / А. П. Коваль. – К. : Вид-во Київського ун-ту, 1970. – 306 с.
11. Мойсієнко А. К. Сучасна українська мова. Синтаксис простого ускладненого

речення : [навч. посіб.] / А. К. Мойсієнко. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. – 207 с.

12. Харченко С. Особливості функціонування вставлених конструкцій у науковому стилі української мови / С. Харченко, І. Житар // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: зб. наук. пр. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2010. – Вип. XII. – С. 112–118.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2013 р.

УДК 811. 161. 2'38

С. Є. Ігнат'єва

ЕЛІТАРНА МОВНА ОСОБИСТІТЬ У СИНТАКСИЧНІЙ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЩОДЕННИКОВОГО ДИСКУРСУ

Ігнат'єва С. Є. Елітарна мовна особистість у синтаксичній репрезентації щоденникового дискурсу.

У статті запропоновано визначення мовної особистості елітарного типу, сформовану в межах щоденникового дискурсу, систематизовано мовні параметри та визначено перспективи її синтаксичного моделювання. У вибудованій моделі виокремлено внутрішній комунікативно-прагматичний потенціал синтаксичної конструкції, наголошено на його важливості у формуванні щоденникового тексту. Виявлено інфосегменти, що значно розширюють межі інформаційного поля.

Ключові слова: елітарна мовна особистість, синтаксичне моделювання, комунікативно-прагматичний потенціал, щоденниковий дискурс

Ігнат'єва С. Е. Элитарная языковая личность в синтаксической репрезентации дневникового дискурса

В статье предложено определение языковой личности элитарного типа, сформированной в рамках дневникового дискурса, систематизированы ее языковые параметры та очерчены перспективы синтаксического моделирования. В построенной модели выделен внутренний коммуникативно-прагматический потенциал синтаксической конструкции, определена его важность в формировании дневникового текста. Выявлены инфосегменты, которые значительно расширяют границы дневникового информационного поля.

Ключевые слова: элитарная языковая личность, синтаксическое моделирование, коммуникативно-прагматический потенциал, дневниковый дискурс.

Ignatieva S. Ye. Elite language personality in the syntactic representation of the diary discourse

The article concerns some notification of the language personality formed in the frames of the diary discourse, there were also systemized its linguistic parameters and pointed out perspectives of the syntaxes modeling. The build up model is stressed with its inner communicative-pragmatic potential of the syntax construction and its necessity. In the constructed model is highlighted internal communicative-pragmatic potential syntactic structure is determined by its importance in the formation of the diary text. Infosegmenty revealed that significantly expand the boundaries of the diary of the information field.

Key words: elite linguistic personality, syntax modeling, communicative and pragmatic potential, дневниковый discourse.